KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

LAUSUNTO 6.2.2023

**EDUSKUNNAN TALOUSVALIOKUNTA**
**tav@eduskunta.fi**

**KULUTTAJALIITON LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE TAKAUTUVASTI MAKSETTAVAA SÄHKÖHYVITYSTÄ SEKÄ SÄHKÖENERGIALASKUJEN MAKSUAIKOJEN PIDENNYSTÄ KOSKEVAKSI VÄLIAIKAISEKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI**

**HE 324/2022 VP**

Kuluttajaliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä ja esittää kohteliaimmin seuraavat huomiot:

Pidämme lakiesityksien tarkoitusta eli tukea kuluttajia poikkeuksellisen korkeiden sähkön hintojen aiheuttamassa haastavassa taloudellisessa tilanteessa **tarpeellisena ja välttämättömänä.**

Tästä esitetystä tukikokonaisuudesta puuttuu kuitenkin erillinen tukimalli niille asunto-osakeyhtiöille, joiden lämmitys perustuu sähköön ja joiden lämmitykseen käytettävän sähkön kustannuksista vastaa asunto-osakeyhtiö. Näille asunto-osakeyhtiöille on kuitenkin valmisteilla oma erillinen tukimalli ja katsomme, että tällä voitaneen jossain määrin vähentää sähköhyvityksen ns. väliinputoajien määrää.

Seuraavassa esitämme huomiomme hallituksen esityksen sisältämiin lakiesityksiin.

## LAKI TAKAUTUVASTI MAKSETTAVASTA SÄHKÖHYVITYKSESTÄ

### Hyvityksen määrästä

Esityksessä todetaan, että ehdotetun tuen kohdennusta pyritään parantamaan rajaamalla alle 10 snt/kWh sähkönenergian myyntisopimukset tuen maksamisen ulkopuolelle, sekä 90 euron kuukausittaisella omavastuuosuudella ja 700 euron laskennallisella kuukausittaisella tukikatolla. Tällöin aivan pienimmät laskut eivät tulisi tuen piiriin ja toisaalta katon avulla rajattaisiin pois suuret hyvitykset. Tukiosuuden valinnalla voidaan säätää tuen kokonaismäärä halutuksi. Tukiosuudeksi esitetään 50 prosenttia sähköenergialaskusta.

Mielestämme hyvityksen kohdentaminen on sinänsä oikeutettua ja perusteltua. Valitut euromäärät ja raja-arvot ovat lähtökohtaisesti poliittisia päätöksiä ja valinnoilla vaikutetaan suuresti siihen, mitkä kotitaloudet voivat saada hyvitystä ja kuinka paljon. Norjassa alaraja on asetettu n. 6,8 snt/kWh eli jonkin verran alemmas kuin nyt lakiesityksessä esitetty 10 snt/kWh. Norjassa hyvitetään 90 % sähköenergialaskusta, kun taas lakiehdotus lähtee 50 % hyvityksestä. Lisäksi lakiesityksessä on omavastuuosuudella ja hyvityksen maksimimäärällä rajoitettu hyvityksen suuruutta. **Kuluttajaliitto pitää esitettyjä raja-arvoja aivan vähimmäistasona hyvityksen toteutukselle, jotta mahdollisimman moni tukea tarvitseva kotitalous voi saada hyvitystä.**

Lisäksi haluamme kiinnittää huomiota siihen, että riippumatta siitä mihin myyntisopimushintaan päätetään raja vetää, on tämä raja tietyllä tavalla keinotekoinen ja perustuu ainoastaan poliittiseen päätöksentekoon. Tällä poliittisella päätöksenteolla ja valinnalla vaikutetaan suuresti siihen, mitkä kotitaloudet voivat saada hyvitystä ja ratkaisu väistämättä asettaa kuluttajat eriarvoiseen asemaan sähkömyyntisopimuksen hinnasta johtuen. Sama koskee muitakin esitettyjä rajauksia: esimerkiksi mikäli kuluttajalla on tammi-helmikuun vaihteeseen asti edullinen sähkösopimus ja helmikuun alusta erittäin korkeahintainen sopimus, voi kuluttaja jäädä kertakorvauksen ulkopuolelle. Tämä voidaan kokea epäoikeudenmukaisena.

**Hyvityksen maksaminen ja laskeminen**

Katsomme että takautuvasti maksettavan hyvityksen tulee olla **automaattinen** eikä hyvitys saa edellyttää hakemusta. Näin myös esityksessä esitetään, että hyvitys päänsääntöisesti olisi. **Kuluttajien näkökulmasta monista erilaisista tukielementeistä koostuva kokonaisuus on hankala hahmottaa ja vaarana on, että sellaiset tukielementit, jotka edellyttävät erillistä hakemista ja ovat vaikeaselkoisia jäävät käyttämättä, vaikka tarve ja peruste niiden saamiselle olisikin monilla olemassa.**

Esityksen mukaan sähköhyvitys tulisi maksaa kuluttajille sähköyhtiöiden toimesta hyvityksinä sähkölaskulla. Tämä onkin kuluttajien kannalta periaatteessa helpoin tapa toteuttaa tuki. Olennaista kuluttajan näkökulmasta on, että kaikissa tapauksissa turvataan oikeus tuen saamiseen (edellytysten täyttyessä) ja tehokkaan oikeussuojan toteutuminen niissä tilanteissa, joissa hyvitys on laskettu väärin tai sitä ei olla tehty laisinkaan, vaikka perusteet sen tekemiselle olisivat olemassa.

Koska hyvitys lasketaan sähköyhtiöiden toimesta, tulee varmistaa, että laki on sen verran täsmällinen ja selvä, ettei synny riskiä siitä, että sähköyhtiöt tulkitsevat hyvityksen määräytymisperusteet eri tavalla. Jatkovalmistelussa on täsmennetty käytettyjä määritelmiä ja nähdäksemme esitys on nyt tältä osin selkiytynyt. On kuitenkin selvää, että edelleen voi ilmetä poikkeustapauksia, jotka on pystyttävä käsittelemään erillisesti oikeudenmukaisen lopputuloksen saavuttamiseksi. Lakiin ei myöskään saa jäädä mitään sellaista eikä sellaisia sananmuotoja, jotka ovat omiaan aiheuttamaan sen, että eri sähköyhtiöiden välillä saattaa syntyä eri tulkintoja ja käytäntöjä siitä, miten hyvitys lasketaan koska tämä asettaisi eri sähköyhtiöiden asiakkaat eriarvoiseen asemaan.

Esityksessä on pyritty huomioimaan ne tilanteet, jossa sähkönmyyjä vaihtuu. Esityksessä on todettu, että tämä tuo haasteen ehdotetun hyvityksen maksamiseen asiakkaille, sillä tuen määräytymisajankohdan aikainen myyjä ei ole enää sopimussuhteessa asiakkaaseen eikä tukea voida huomioida tulevalla laskulla. Erilaisia tilanteita on jatkovalmistelussa pyritty selkiyttämään, mutta valitettavasti on todettava, että **kokonaisuus on tältä osin edelleen hankalasti hahmotettava ja monien kuluttajien on varmasti erittäin vaikea tietää muutostilanteissa, miltä yhtiöltä heillä on mahdollisuus odottaa automaattista hyvitystä ja miltä mahdollisesti hyvityksen saaminen edellyttäisi heiltä aktiivisia toimia tai onko kyseessä ns. väliinputoajatilanne, jossa kuluttaja jää ilman hyvitystä joltain osin.**

**Kuluttajaliitto katsoo, että toinen hyvityserä olisi voitu toteuttaa myös hyödyntämällä tammikuun hinta- ja kulutustietoja. Alkuperäinen peruste käyttää marras- joulukuun**

**kulutustietoja on jo vanhentunut, kun tammikuukin on ehtinyt kulua kokonaisuudessaan ennen hyvitystä koskevan lakiesityksen käsittelyä. Monimutkainen rakenne hyvitysten määrittymisessä saattaa vaarantaa tuen oikea-aikaisen toteutumisen.**

Lakiesityksessä esitetään, että hyvitykset tulisi huomioida laskutuksessa mahdollisimman pian ja kuitenkin viimeistään huhtikuun laskussa ja sitä seuraavassa laskutuksessa (eli kahdessa erässä). **Hyvityksen toteutuksen ajankohtaa ollaan siis lykkäämässä aiemmin suunnitellusta. Kuluttajien näkökulmasta tämä on valitettavaa, sillä tukitoimien tulisi olla mahdollisimman pikaisia.**

Esityksessä ehdotetaan lisäksi sähköyhtiöille mahdollisuutta hakea lykkäystä maksaa sähköhyvitystä. Lykkäys voisi olla enintään kolme kuukautta. Tämä tarkoittaisi merkittävää viivästystä kuluttajien hyvityksiin. **Lykkäyksen saamisen edellytykset tulee asettaa erittäin tiukoiksi. Lisäksi Kuluttajaliitto katsoo, että esityksessä jää tältä osin avoimeksi se, miten lykkäyksen hakeminen/saaminen vaikuttaisi kuluttajien laskuihin.** Kuluttajillahan ei olisi tietoa lykkäyksen hakemisesta, jolloin moni kuluttaja odottaisi turhaan hyvityksen toteutumista huhtikuun laskussa eikä pysty suunnittelemaan talouttaan riittävässä määrin. **Valiokuntakäsittelyssä olisi hyvä tarkentaa esitystä tältä osin: tulisiko lykkäyksen hakemisesta/saamisesta tiedottaa asiakkaita ja samalla asettaa velvollisuus kertoa maksuajan pidennyksen hakemisen mahdollisuudesta.**

Koska sähköhyvityksen määrääminen ei mielestämme ole niin yksinkertainen, kuin on esitetty, katsomme, että kun hyvitys suoritetaan, **tulee kuluttajalle esittää tarkka laskelma siitä, miten hyvitys on laskettu. Lakiesityksessä esitetään nyt ainoastaan, että hyvitys tulee olla nähtävillä laskun erittelyssä.** Tätä tulisi täsmentää niin, että hyvitystä koskeva laskelma tulisi olla kuluttajan nähtävillä laskun erittelyssä. Laskelmasta kuluttaja voi tarkistaa pitääkö se paikkansa ja tarvittaessa hakea oikaisua hyvityksen määrään. Kuluttajalle pitää olla selvät ohjeet, miten voi vaatia oikaisua, mikäli laskelmassa on virhe.

Kuluttajaliitto on tyytyväinen lakiesitykseen lisättyyn loppukäyttäjän oikeuksia koskevaan 6 §:ään, jolla pyritään helpottamaan asiakkaan tilannetta niissä tilanteissa, joissa sähköyhtiö on tehnyt virheen hyvityksen maksamisessa. Tehokkaan oikeusturvan takaaminen kuluttajille on tässä tilanteessa tärkeää.

Vaikkakin takautuvasti maksettava hyvitys pääsääntöisesti tulee olemaan automaattinen tuo sähköyhtiön vaihtotilanteet haastetta kuvioon. Mikäli asiakas vaihtaa sähköyhtiönsä hyvityksen määräytymiskuukausien aikana tai hyvityksen määräytymisen ja maksatuksen välisenä tulee lakiesityksen mukaan näissä tilanteissa vanha myyjä osaltaan tehdä palautus asiakkaan pyynnöstä asiakkaan ilmoittamalle tilinumerolle tai korjattava vastaavasti vielä avoinna olevaa laskua. Nähdäksemme näin ei pitäisi olla vaan **hyvitys tulisi laskea automaattisesti ja yhtiön olla oma-aloitteisesti yhteydessä asiakkaaseen tarvittavien tilitietojen saamiseksi. Toissijaisesti voitaisiin edellyttää, että asiakkaalle turvataan helppo tapa saada asiakaspalvelua sekä toimittaa tarvittavat tiedot sähköyhtiölle.** Tällä hetkellä monilla sähkönmyyjillä on rajoitettu asiakaspalvelukanavien käyttöä ja esimerkiksi osa edellyttää sopimuksien tekemistä vain verkkopalvelussa. Tämä vaarantaa esimerkiksi digittömien asiakkaiden mahdollisuudet saada palvelua.

KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

LAUSUNTO 6.2.2023

**LAKI SÄHKÖLASKUJEN MAKSUAJAN PIDENTÄMISESTÄ JA SÄHKÖYHTIÖIDEN MAKSUVALMIUDEN TUKEMISESTA**

Lakiesityksessä esitetään maksuaikoihin pidennystä asiakkaan pyynnöstä kuluttaja-asiakkaiden osalta enintään 120 päiväksi laskun alkuperäisestä eräpäivästä. Maksuaikapidennys koskisi talvikuukausien laskuja kokonaisuudessaan asiakkaan niin halutessa. Kuluttajaliitto on tyytyväinen tähän esityksen jatkovalmistelussa tehtyyn muutokseen. Maksunlykkäyksen saamiseksi kuluttajan on oltava aktiivinen ja pyydettävä sitä ennen laskun erääntymistä. Tieto maksunlykkäysmahdollisuudesta tulee saattaa kuluttajien tietoon tehokkaasti ja etupainotteisesti, jotta kuluttajat osaavat tarvittaessa hyödyntää tätä mahdollisuutta ajoissa, etenkin niissä tilanteissa, joissa yhtiö ei ole huomioimassa hyvitystä huhtikuun laskutuksessa vaan on hakenut hyvityksien toimeenpanolle lykkäystä.

Kuluttajaliitto ry

Juha Beurling-Pomoell
pääsihteeri

Tiina Vyyryläinen
vaikuttamistyön päällikkö